

A Magyar Nyelvtudományi Társaság kapcsolata a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal és az irodalomtudománnyal

1.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság vezetősége a múlt év végén megbízott a százéves társaság történetének a megírásával. Meghatározott szempontok szerint tanulmányozva a fennmaradt iratokat és a legfőbb dokumentumot, a Magyar Nyelv „társasági ügyek” című rovatait, valamint e folyóirat tartalmát és alakulását, feltűnt, hogy viszonylag milyen sok irodalomtörténész bábáskodott a Társaság létrehozatalában, és hogy később is jelentettek meg a Társaság folyóiratában nyelvi-stilisztikai jellegű és egyéb tanulmányokat, továbbá hogy írók, költők szintén szerepeltek a folyóirat szerzői között. Amikor tehát az Irodalomtörténeti Társaság elnöke felkért, hogy a mai, jubileumi ülésen tartsak előadást, talán érthető, hogy ezt a kissé különös témát választottam.

Azt hiszem azonban, hogy irodalom- és nyelvtudomány együtt jelentkezése természetesen mondható. Hiszen ha például Rába Györgynek abból a találó megállapításából indulunk ki, hogy „a vers lényeglátás és a szavak ünnepe”, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy mind valamely lényeges dolognak a meglátása, mind a kifejezésére választott ünnepi, azaz szépségre (is) törekvő szavak, továbbá más nyelvi elemek a nyelv segítségével öltének testet. Más szóval az irodalmi művek mind nyelvi képződmények. Tehát vizsgálatuk az irodalom- és a nyelvtudományba egyaránt beletartozik. Továbbá valójában mindkét tudományágat belsőleg érinti a stilisztika és az irodalmi nyelvnek (mai megnevezéssel sztenderdnek vagy standardnak) a vizsgálata. Szabolcsi Miklós így utalt minderre 1980-ban, a hetvenöt éves Magyar Nyelvtudományi Társaságot köszöntvén: „Szinte alig van az irodalomtudománynak olyan kérdése, a metrikától a nagy irodalmi áramlatok jelentkezéséig, amelynek helyes megoldásában ne szorulna a nyelvészek segítségére.”¹

Érdekességeként, ugyanakkor realitásként és az elmondottak igazolásaként is itt említtem meg a következőket. Először is voltak olyan irodalomtudósok, akik a nyelvtudomány felől indultak el tudósi pályájukon. Ilyenek voltak: Bóka László (1930-tól írt a Magyar Nyelvbe több nyelvészeti jellegű cikket), Klaniczay Tibor (többek között a *szerenese* szó eredetét tárgyalta), Németh G. Béla (számos nyelvészeti cikkével tűnt ki), továbbá Waldapfel Józsefnek pályája kezdetén szintén a nyelvet vizsgáló dolgozatai láttak napvilágot, Király István meg sárospataki diák korában a Magyarosan című folyóirat nagydíját is elnyerte nyelvműveléssel kapcsolatos cikkeivel. Voltak aztán olyan tudósok is, akik fordítva, az irodalomtudomány felől jutottak el a nyelvészethez. Ezek közé sorolhatjuk mindenekelőtt Pais Dezsőt. Ő egyébként így nyilatkozott 1952-ben, a II. Országos Nyelvészeti Kongresszuson, Szegeden elmondott – méltán híres – *A magyar irodalmi nyelv* című előadásában: „[...]”

¹ SZABOLCSI Miklós, *A Magyar Nyelvtudományi Társaság köszöntése*, Magyar Nyelv, 1980, 264.

tudományos pályámon irodalomtörténészként indultam, és mindig igyekeztem a nyelvészetnek az irodalomtörténet felé vezető szálait kezemre keríteni, a más tudományok: a történelem, földrajz stb. felé húzódó szálakkal együtt.”² Utalhatok még a nemrég elhunyt Deme Lászlóra, aki ifjabb korában verseket írt, és verses kötetet is megjelentetett. De megemlíthetjük Szabó T. Attila és Benkő Loránd professzor nevét is, kezdetben ugyanis szintén irodalomtudományi érdeklődésűek voltak. Végül nagy számban akadtak olyan tudósok is, akik – ha nem is azonos arányban – mindkét tudományágat művelték, például Horváth János, Négyesy László, Gombocz Zoltán, Zlinszky Aladár, Zolnai Béla, Eckhardt Sándor, Borzsák István, Mészöly Gedeon, Bán Imre, Martinkó András, Balázs János, Kovalovszky Miklós, Károly Sándor, Tompa József, T. Lovas Rózsa, Péter László. Az írók, költők közül továbbá különféle írást jelentettek meg a Magyar Nyelvben a következők: Móricz Zsigmond (ő több felolvasó ülésen és közgyűlésen is megjelent), Laczkó Géza, Gárdonyi Géza, Mikszáth Kálmán, Kosztolányi Dezső és Karinthy Ferenc.

2.

Ismeretes, hogy az 1903 november 15-én a Magyar Nyelvőrben közétett „Fölvívás nyelvtudományi társaság alapítására” című felszólítás hatására és a még ez év végén megrendezett alakuló közgyűlés eredményeképpen létrejött a Magyar Nyelvtudományi Társaság. Megválasztott elnökének, Szily Kálmánnak az értő és szigorú vezetésével meg is kezdte működését, úgy, hogy 1905. elején már folyóiratának, a Magyar Nyelvnek az első számát is kézbe vehették az olvasók.

A Nyelvtudományi Társaságnak az irodalomtudománnyal és az írókkal való kapcsolata mindjárt, kezdetben megmutatkozott. A „Felhívás” a Társaság céljaként említi: „[...] hogy napfényre hozzuk nyelvünk kincseit az évszázadok irodalmából és népünk öröklött hagyományaiból.”³ Egyébként a „Felhívás” harminc aláírója között viszonylag nagy számban ott voltak az irodalomtudomány képviselői: Beöthy Zsolt, Gyulai Pál, Négyesy László, Riedl Frigyes, Vikár Béla és mások. Az alakuló közgyűlésen és később több alkalommal megjelent – mint már utaltam rá – Móricz Zsigmond is. Irodalmárok természetesen tagjai lettek a budapesti választmánynak (Gyulai Pál, Beöthy Zsolt, Négyesy László, Lehr Albert, Vikár Béla) és a vidéki választmánynak (Kardos Albert, Szilády Áron), továbbá más megbízatást is kaptak. Egyébként a Magyar Nyelv első számának *Mit akarunk?* című programadó cikkében a szerkesztő, Szily Kálmán többek között megjegyzi: „Állandó figyelemmel fogjuk kísérni irodalmi nyelvünk s tudományos műnyelvünk újabb fejlődését [...]”⁴ Aztán az első titkári jelentés külön kiemeli, hogy „[...] az új folyóirat munkájában [...] más tudománysszakok tudósai, sőt a szépírók is részt vettek.”⁵

² PAIS Dezső, *A magyar irodalmi nyelv = Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai*, 83, Bp., Akadémiai, 1954, 125.

³ *Fölvívás nyelvtudományi társaság alapítására*, Magyar Nyelvőr, 1903, 465.

⁴ SZILY Kálmán, *Mit akarunk?*, Magyar Nyelv, 1905, 1.

⁵ ZOLNAI Gyula, *Jegyzőkönyvi melléklet*, Magyar Nyelv, 1906, 189.

3.

Most pedig lássuk egy kissé taglalva, mikben nyilvánult meg a Nyelvtudományi Társaságnak az Irodalomtörténeti Társasághoz fűződő kapcsolata. Beszélhetünk közvetlen és közvetett kapcsolatokról. A közvetlen kapcsolat egyrészt az Irodalomtörténeti Társaságnak – mint közösségnek – a Nyelvtudományi Társaság munkájában való részvételt, mindenekelőtt az együttes rendezvényeket jelenti. A közvetlen kapcsolat másrészt egyes íróknak, költőknek, irodalomtörténészeknek a Nyelvtudományi Társaságban végzett valamilyen személyes jellegű tevékenységére (felolvasó ülésen való előadásra, tanulmányírára és a többi) vonatkozik.

A) Kezdjük ez utóbbival. Meg kell állapítanunk, hogy az Irodalomtörténeti Társaság és tagjai a Nyelvtudományi Társaság történetének első korszakában (1904–1949), különösen a megalakuláskor és az utána következő évtizedekben vettek részt viszonylag nagy számban a Nyelvtudományi Társaság munkájában. Továbbá nemcsak tagjai, hanem alapító tagjai is lettek (ami egyébként nem kis összegű díj befizetésével járt együtt), és tisztséget is vállaltak, továbbá szerepeltek felolvasó üléseken.

Először megemlítem az írókat, költőket (inkább olyan sorrendben, ahogy feltűnnek a tagnévsorokban, a választmányi tagok között, illetve a Magyar Nyelvben): Móricz Zsigmond, Laczkó Géza, Mikszáth Kálmán, Baksay Sándor, Bajza József, Lampérth Géza, Tömörkény István, Gárdonyi Géza, Gulyás Pál, Lévy József, Kiss József, Kosztolányi Dezső. A felsoroltaknak jobbára a kisebb-nagyobb cikkeik is napvilágot láttak a Társaság folyóiratában. 1949-től a Nyelvtudományi Társaság életében sok minden megváltozik (a Társaság elveszti irányító tudományos fórum jellegét, a nyelvtudomány nagyon kiszélesedik, új és új irányzatok születnek és így tovább), és az írók, költők is kisebb számban tűnnek fel a konferenciákon és a Magyar Nyelvben. A következőkre utalhatok: Illyés Gyula, Veres Péter, Harsányi Zsolt, Gyallay Domokos, Karinthy Ferenc, Képes Géza, Jókai Anna.

Az irodalomtörténészekről is hasonlóan állapíthatunk meg. A Nyelvtudományi Társaság történetének első szakaszában (különösen az első évtizedekben) számos irodalomprofesszor és irodalomtanár tagja, alapító tagja, tisztségviselője és tanulmányírója lett a Nyelvtudományi Társaságnak. A korábban jelletteken kívül felsorolom néhányójukat: Dézsi Lajos, Trócsányi Zoltán, Bán Imre, Alszegehy Zsolt, Riedl Frigyes, Simai Ödön, Zlinszky Aladár, Klaniczay Tibor, Turóczy-Trostler József, Jancsó Elemér, Pintér Jenő, Szinnyi Ferenc, Voinovich Géza és így tovább. Az 1949 utáni időben ők is ritkábban jelentkeznek, a következőket mégis megemlítem: Borzsák István, Péter László, Németh G. Béla, Szabó G. Zoltán, V. Kovács Sándor, Kerényi Ferenc, Szelestei Nagy László.

B) Ahogy utaltam rá, az Irodalomtörténeti Társaság természetesen mint közösség is kapcsolatban állt a mi Társaságunkkal. Ennek keretében a következő formák alakultak ki.

a) Közös felolvasó és vitaülés. – Számításaim szerint ilyen találkozó 1969-től hét alkalommal volt. Ezekon Martinkó András, Bóta László, Petőfi Sándor János (két ízben), A. Molnár Ferenc, Tompa József és Fónagy Iván adott elő. Kiemelem

Tompa József előadását: „A mai esszé és széppróza egyes divatos eszközéről (*szelíd-álmata, kék-arany-márvány-lak*): mellérendelő viszonynak tekintett írott nyelvi, csak alkalmi szópárok)”. Felkért hozzászólók voltak: Karinthy Ferenc és Kolozsvári Grandpierre Emil.⁶ Fónagy Ivánnak *A költői nyelv hangtanából* című könyvéről rendeztek még sikeres vitaülést.

b) Közös vándorgyűlés, emlékülés. – Ilyet szerveztek 1975-ben Czuczor Gergely emlékére (Horváth Károly a költőt, Balázs János a szótáríró Czuczort idézte meg). 1985-ben Nyíregyházán Kosztolányi munkásságáról és még ugyanebben az évben Egerben a felvilágosodás koráról rendezett a két Társaság emlékülést. A következő évben pedig Debrecenben Tóth Árpádra emlékeztek. 1997-ben *Tűjak, várak, városok* címen sajátos közös találkozó volt Hévízen.

c) A Nyelvtudományi Társaság által szervezett vándorgyűlések, amelyeken az Irodalomtörténeti Társaság is részt vett előadásokkal és más módon. – A II. Országos Magyar Nyelvészkonferencián (1952. november 14–16.) negyedik témaként – mint már utaltam rá – Pais Dezső *A magyar irodalmi nyelv* címen tartotta meg az ilyen irányú kutatást igazán elindító előadását. Ehhez szólt hozzá az írók, költők közül Tolnai Gábor és Bóka László, továbbá Veres Péter és Illyés Gyula. A III. Nyelvészkonferencián (1954. november 11–13.) elsősorban Balázs Jánosnak *A stílus kérdései* című lényeglátó és a stilisztikát mintegy felvirágoztató előadásához Veres Péter, Margócsy József, Szilágyi Ferenc és Zolnai Béla fűzött megjegyzéseket az irodalommal foglalkozók közül. Az 1959-ben Pécsen rendezett nyelvművelő konferenciát az irodalomtörténészek közül Sőtér István, Kardos Pál, Bán Imre, Gergely Gergely, Margócsy József és Martinkó András tisztelte meg hozzászólásával. 1980-ban Szegeden a sokoldalú Mészöly Gedeon munkásságára emlékeztünk. Az irodalomtörténészeket Tolnai Gábor, Ilia Mihály és Tóth Béla képviselte. Megemlítem még az 1981-es sátoraljaújhelyi Kazinczy tudományos ülésszakot; továbbá az Arany János halálának századik évfordulója alkalmával rendezett 1983-as emlékünnepséget; a Pais Dezső emlékét idéző 1986-os zalaegerszegi találkozót; valamint az 1988-as Laziczius-emlékülést és a Szabó T. Attila halálának tízéves évfordulóján 1997-ben szervezett ülésszakot. És még sorolhatnám tovább.

Külön szólhatnánk irodalomtörténészeknek a köszöntéséről meghatározott ke-rek évfordulókon, aztán a búcsúztatókról, illetve a tudományos emlékülésekről, mert ezek is a két Társaság közötti kapcsolatra utalnak. A felsorolásukra ezúttal nincs mód, csupán – mintegy példaként – néhányat kiemelek közülük. A titkári jelentés például így méltatja a hetvenéves Négyesy Lászlót: „Ez év március 6-án töltötte be életének hetvenedik évét Négyesy László, a magyar irodalomtörténetírók seniora. A nyolcadik évtized küszöbén őszinte tisztelettel emlékezünk meg róla, Társaságunknak kezdettől fogva választmányi tagjáról s folyóiratunknak nagyrabecsült munkatársáról. Négyesy László tudományos munkájának java termését a magyar irodalomtörténetnek áldozza, de elődeinél mélyebb érdeklődéssel vizsgálja az irodalom nyelvi kérdéseit, irodalomtörténeti kutatásaiban pedig, ha a tárgy

⁶ TOMPA József, *Mellérendelő összetett formájú alkalmi lexémáinkról*, Magyar Nyelvőr, 1977, 403–418.

úgy kívánja, szívesen igénybe veszi a nyelvtudomány eszközeit vagy eredményeit.”⁷ És a következőképpen méltatja a nyolcvanéves Horváth Jánost a Nyelvtudományi Társaság főtitkára, Lakó György: „Legrégibb tagjaink közül Horváth János [...] 1958. június 24-én töltötte be 80. életévét. Ez a nap éppúgy ünnepnap számunkra, nyelvészek számára, mint például az irodalomtudomány művelőinek. S ez teljesen érthető. Hiszen a magyar irodalomtörténetnek nincs talán még egy olyan művelője, akitől a magyar nyelv múltjának bűvárai annyit tanultak volna, mint Horváth Jánostól, s nincs egyetlen olyan irodalomtörténészünk sem, aki Társaságunkkal és általában a nyelvtudomány művelőivel olyan régóta szoros kapcsolatot tartott volna fenn, mint ő.”⁸ Aztán így búcsúztatja T. Lovas Rózsa szeretett mesterét, Bóka Lászlót a Nyelvtudományi Társaság nevében: „[...] haláláig élt Bóka Lászlóban az amor intellectualis linguae maternae, s egyformán ott izzott az író és a tudós műveiben. Legutolsó verseskötetében egy szerelmes vers egyik hasonlata így árulkodik erről: »Most úgy szeretnék beszélni veled, / úgy szeretlek, mint anyanyelvemet.« Nem lett hűtlen. Most megköszönjük ezt a hűséget, és fájó szívvel mondjuk: In aeternum, vale!”⁹

Szívvel-lélekkel szervezte meg a Nyelvtudományi Társaság az egyes tudományos emléküléseket, ezúttal csupán Németh G. Bélának az *Egy tudós példakép* című emlékezésére utalok, amelyet a száz éve született Bárcki Gézának szentelt.¹⁰

4.

Következzenek az úgynevezett kötetlen kapcsolatok. Ez azt jelenti, hogy a nyelv- és irodalomtudomány meghatározott területeit – mint korábban már említettem – mindkét tudomány képviselőinek művelnie kell, ugyanis a kutatás csak ez esetben hozhat eredményt. Ilyen – valójában „köztes” – területről négy esetben beszélhetünk. Ezek a következők: a) az irodalmi nyelv (mai nevén sztenderd vagy standard) kutatása; b) a stilsztika; c) a verstan; d) írók, költők nyelvének, stílusának a vizsgálata.

Mi történt a száz év alatt ezeket a tudományágakat illetően? Lássuk őket röviden egymás után. Ismét megjegyzem, hogy a Nyelvtudományi Társaság működése – benne a Magyar Nyelv folyóirat – hű tükrök ezek alakulásának is.

a) Az irodalmi nyelv vizsgálata. – Úgy látom, Trócsányi Zoltán indítja el ezeket a vizsgálódásokat 1911-ben.¹¹ Igazi lökést azonban az ilyen irányú intenzív kutatásnak Pais Dezsőnek már említett *A magyar irodalmi nyelv* című nagy ívű előadása adott, amelyet a II. Országos Nyelvészkonferencián 1952-ben Szegeden mondott el, majd kiegészítve 1954-ben jelentetett meg.¹² Ebben a tanulmányában Pais professzor meghatározta, hogy mi az irodalmi nyelv, és hogy mi jellemzi ezt a nyelvi formát, majd szemelvényesen végigkísérte a nyelvi egységesülés útját az Árpád-kori

⁷ SÁGI István, *Különfélék*, Magyar Nyelv, 1931, 139.

⁸ LAKÓ György, *Főtitkári jelentés*, Magyar Nyelv, 1959, 571.

⁹ T. LOVAS Rózsa, *Bóka László (1910–1964)*, Magyar Nyelv, 1965, 255.

¹⁰ NÉMETH G. Béla, *Egy tudós példakép*, Magyar Nyelv, 1994, 129–131.

¹¹ TRÓCSÁNYI Zoltán, *Irodalmi nyelvünk kialakulásának történetéhez*, Magyar Nyelv, 1911, 259–261.

¹² PAIS Dezső, *A magyar irodalmi nyelv*, i. m., 124–166.

mulattatóktól Sylvester Jánoson, Pázmányon, Balassin, Kazinczyn, Csokonain, Kölcseyen, Arany Jánoson és másokon át Adyig, Móricz Zsigmondig, sőt Illyés Gyuláig. Hozzászólásában a nyelvészeken kívül Veres Péter, Illyés Gyula, Bóka László és Tolnai Gábor is elfogadta az előadás fő mondanivalóit. Ezután – a lehetőség szerinti – szilárd alapon folyt a kutatás. Hexendorf Edit – felsorolva az idevágó tanulmányokat, cikkeket – az 1946 és 1969 közötti eredményekről több mint harminc lapon számolt be a Magyar Nyelv Szemle rovatában.¹³ Magam egyébként 23 idevágó tételt jegyeztem ki a folyóiratból.

b) Stilisztika. – A stilisztikáról egy kissé részletesebben kell szólnom, mert a 20. század második felében visszakapta korábbi tekintélyét. Induljunk ki abból, hogy a stilisztika a 20. század közepéig nem tudott igazán önálló tudományággá válni. Először azért, mert nem a saját problematikájából (a stílus szerepe a kommunikációban, stílusérték, stílusrétegek, stílusárnyalatok és így tovább) nőtt ki. Másodszor pedig azért, mert jobbára mindig a nyelvtudománytól, kisebb részben az irodalomtudománytól kapta az indíttatást. Nálunk ezeken kívül még két körülmény nehezítette önálló diszciplínává válását. Egyfelől a stilisztikának nem termett olyan kiemelkedő tudós művelője, mint a nyelvtudomány egyéb területein. Zolnai Bélát talán kivételként említhetnénk, de neki sem a stilisztika volt a legfőbb kutatási területe, és valószínűleg ő sem tudott ilyen irányú iskolát teremteni. Másfelől 1945 után az új nyelvészeti és irodalmi irányzatok (mint például a strukturalizmus) az ismert politikai okok miatt csak több évtizedes késéssel érkeztek el hozzánk.

A visszapillantást még folytatva, utalnunk kell arra, hogy a stilisztika végül is a retorikából, a poétikából és az ars dictandikból nőtt ki. A 19. század közepe tájától tartják számon külön néven is. Ezután a századforduló körüli lélektani, jelentéstani és általános nyelvészeti eredmények (például Ballynak és tanítványainak a munkássága), majd a szépirodalmi stílusra irányuló vizsgálatok (például K. Vossler, majd L. Spitzer és mások) adnak lendületet neki. Mindamellett az 1960-as évek vége felé többen úgy látták, hogy továbbra is hiányzik a stilisztika elméleti háttere, nem alakult ki a megfelelő kutatói módszerei és így tovább. Mint ismeretes, Michel Arrivé a *Langue française* című folyóirat 1969-es stilisztikai számában ki is jelenti, hogy a stilisztikát nagyjából halottnak tekinthetjük.¹⁴

A hetvenes évek elejétől azonban fokozatosan megváltozott a stilisztika státusza. Fellendülése két formában is megnyilvánult. Egyfelől részben vagy szinte teljesen új szemlélet és megközelítési módszerek születtek, amelyek nagyon is megtermékenyítették a stilisztikát (ilyen például a szövegtani, a pragmatikai, a beszédteória-elméleti, a regiszterelméleti és újabban a kognitív és így tovább eljárásmod). Másfelől kiszélesedett a stilisztika területe. Az idevágó kutatás immár inter- és multidiszciplinárisra vált (vagyis ezek a vizsgálódások csak az új nyelvészeti, irodalomelméleti, esztétikai, poétikai, retorikai, filozófiai, pszichológiai és így tovább eredményeknek a megfelelő fel-

¹³ HEXENDORF Edit, *A magyar irodalmi nyelv vizsgálata 1945 és 1959 között*, Magyar Nyelv, 1960, 406–414, 484–492; Uő., *Egy évtized nyelvünk normatív jellegű változatainak vizsgálatában*, Magyar Nyelv, 1971, 106–114, 240–249.

¹⁴ SZATHMÁRI István, *Milyen napjaink stilisztikája?*, Magyar Nyelv, 1992, 272–279.

használásával lehetnek sikeresek). Részhajlás nélkül meg kell jegyeznem, hogy a stilisztika fellendülésében nem kis szerepe volt az 1995-től több mint harminc főre emelkedett Stíluskutató Csoportnak, amely több jelentős tanulmány megjelentetése után 2008-ban az *Alakzatlexikon*t tette le az asztalra.¹⁵ Egyébként a száz év Magyar Nyelv-beli stilisztikai terméséből 154 tételt írtam ki, és ennek egyharmadát irodalomtudománnyal foglalkozók írták. Olyanok, mint Zlinszky Aladár, Vargyas Lajos, Szinyeyi Ferenc, Lovas Rózsa, Zeman László, Kocsány Piroska, Adamik Tamás, Török Gábor, Petőfi Sándor János, Péter László. Itt említem meg, hogy külföldi professzorok is megtisztelték a Magyar Nyelvtudományi Társaságot egy-egy előadással, például G. Antoine, L. Doležel, Pauli Saukkonen, Pentti Leino, Väinö Kaukonen.

c) Verstan. – A verstan is úgynevezett köztes terület. Csaknem húsz alapos tanulmányt regisztráltam. Ezek szerzői között azonban ott van a magyar verstannak – Négyesy után – a megalapozója: Horváth János (öt tanulmánnyal), aztán a megalapozók közé sorolható Vikár Béla, a 20. századiak közül Gáldi László, aki a finnugor, valamint a román és az újlatin verseléssel is foglalkozott. Megemlítem még, hogy 1987-ben Pentti Leino helsinki professzor egy előadásban a finn verstant jellemezte, továbbá vezette azt a vitát, amelyen összehasonlították a finn és a magyar metrikát.

d) A költők, írók nyelvének, stílusának vizsgálata. – Utoljára hagytam az irodalom- és nyelvtudomány, benne a stilisztika gyakorlatát egyesítő írói, költői nyelvvel és stílussal foglalkozó írásokat. 75 író, költő nyelvről, stílusáról esik szó egy vagy több, hosszabb vagy rövidebb tanulmányban, közelebből Adádi Benedektől Berzsenyín, Csokonain, Arany Jánoson, Kölcseyen, Weöres Sándoron, Németh Lászlón át egészen Déry Tiborig, Pilinszkyig, Tandori Dezsőig, Mészöly Miklósig. A szerzők között az irodalomtudománnyal foglalkozók közül ott találjuk Lehr Albertet, Négyesy Lászlót, Riedl Frigyeszt, Zlinszky Aladárt, Horváth Jánost, Eckhardt Sándort, Lovas Rózsát, Martinkó Andrást, Péter Lászlót, Kerényi Ferencet. A nyelvészek közül is – különösen a 20. század második felében – sokan vizsgálták egy-egy író, költő, sőt nyelvtudós nyelvét, stílusát, például Melich János, Mészöly Gedeon, Károly Sándor, Benkő Loránd, Tompa József és még sorolhatnám tovább.

5.

Összefoglalásként mit mondhatunk? A százéves kapcsolatoknak a száma sok vagy kevés? Talán így összegezhetjük: lehetne több is, legalább olyan mértékben, mint a Magyar Nyelvtudományi Társaság első három évtizedében. Mindenesetre ezt kívánna meg mind a nyelvünkkel, mind az irodalmunkkal foglalkozó tudomány. Törekedjünk arra, hogy így legyen!

¹⁵ *Alakzatlexikon. A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve*, főszerk. SZATHMÁRI István, Bp., Tinta, 2008, 596 l.